

PAPER DETAILS

TITLE: ANA VE BABANIN ÇOCUK MALLARINI KULLANMA HAKKI

AUTHORS: Ömer inar

PAGES: 1355-1363

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97811>

ANA VE BABANIN ÇOCUK MALLARINI KULLANMA HAKKI

Yard. Doç. Dr. Ömer Çınar*

GİRİŞ

Türk Medenî Kanununda, ana ve babaya, velayet hakkı kapsamında çocuğun mallarını yönetme hakkı ve ödevi tanındığı gibi, onlara çocuğun mallarını kullanma ve belirli koşullara bağlı olarak sarfetme imkânı da verilmiştir. 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda, ana ve babanın çocuk mallarını yönetmesi velayet hakkının devamına bağlı kılınmışken, malların kullanılması için kusurlu bir şekilde velayet hakkının kaldırılmaması yeterli görülmüştür. Buna göre, velayet hakkı devam etmese bile, ana ve baba velayet hakkının kaldırılmasında kusurlu olmamak koşuluyla kullanım hakkına sahiptir. 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda (m.436-437) velayet hakkının kime ait olduğu çeşitli olasılıklar göz önünde tutularak düzenlenmiştir. Söz konusu hükümlerde, ana ve babanın evli olmaları halinde evlilik devam ettiği sürece velayet hakkını birlikte kullanacakları, ayrılık kararı verilmesi, ortak hayatın son bulması veya evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesi halinde velayet hakkının hakim tarafından eşlerden birine bırakılabileceği, ana ve babadan birinin ölümü halinde ise, velayet hakkının sağ kalan eşe ait olacağı, ana ve baba evli değilse velayet hakkının anaya ait olacağı belirtilmiştir.

Türk Medenî Kanununun “Aile Hukuku” başlıklı ikinci kitabının, ikinci kısmının, birinci bölüm yedinci ayrımında “Çocuk Malları” başlığı altında çocuğun mallarının yönetim ve kullanılması ile koruma önlemlerine yer verilmiş, söz konusu ayrımında yer alan 354.maddede çocuğun mallarının kullanılması, 355. ve 356. maddelerde ise, gelirlerin ve malların sarfedilmesi amaç ve esasları açıkça belirtilmiştir. Türk Medenî Kanununda, 743 sayılı Türk Medenî Kanunundan farklı olarak, çocuk mallarından istifade (yararlanma) ve intifasından değil, malların kullanılmasından bahsedilmiştir.

Bu çalışmamızda, 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun getirdiği düzenlemeler çerçevesinde, ana ve babanın çocuğun malları üzerindeki kullanım hakkı ve kapsamı ile kullanım hakkının sona ermesini inceleyeceğiz.

I. ANA VE BABANIN KULLANIM HAKKI

A. HUKUKİ NİTELİĞİ

Önceki Medenî Kanunun 280. maddesinde “istifade hakkı” kenar başlığı altında, ana ve babanın, velayet hakkı kusurlarıyla kaldırılmadıkça, çocuk reşit oluncaya kadar çocuğun mallarından intifa hakkı olduğu belirtilmişti. Aynı Kanunun 282. maddesinde, çocuğun serbest malları düzenlenirken, yine ana ve babanın intifa hakkının olmadığı mallar ifadesi kullanılmıştı. Söz konusu

* İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

hükümlerin şekli yazılışından hareketle, doktrinde bir görüş¹, ana ve babanın yararlanma hakkının intifa hakkı niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür.

Doktrinde bizim de katıldığımız baskın görüş ise², kullanma hakkının, kendine özgü, aile hukuku kaynaklı bir mutlak hak olduğudur. Nitekim Türk Medeni Kanununun 354. maddesinde ana ve babanın çocuk mallarını kullanabileceği belirtilerek, söz konusu hakkın bir intifa veya yararlanma hakkı olmadığı, kullanımla sınırlı olduğu açıkça ifade edilmiştir. Böylece ilk görüşün önceki Medeni Kanunun 280. maddesinin metninden hareketle savunduğu esaslar Türk Medeni Kanunu açısından geçerliliğini yitirmiştir.

B. HÜKÜMLERİ

Ana ve babanın çocuk mallarını kullanma hakkı onların, çocuğu korumaları, hukuki işlemlerde taraf olmaları, bakım ve eğitim masraflarını üstlenmelerinin bir karşılığı oluşturmaktadır³. Çocuk mallarının yönetimi, ana ve baba için hem hak hem de yükümlülük iken, malların kullanılması sadece haktır⁴. Kullanım hakkı velayete bağlı olduğu için ana ve babaya sıkı surette bağlı bir hak olup, devredilmesi mümkün değildir⁵. Ancak, çocuk mallarının kullanımı ana ve baba için bir yükümlülük oluşturmadığından bu haktan feragat edilmesi mümkündür⁶. Buna göre, ana ve baba, çocuğa ait bir dairede herhangi bir ücret ödemeksizin oturabilirler, ona ait taşıtı kullanabilirler⁷. Ancak bu haklarını üçüncü kişiye devredemeyeceklerinden, dairenin ya da taşıtın ücretsiz kullanımını üçüncü kişilere bırakamazlar. Ana ve baba, çocuğa ait daireyi üçüncü kişilere kiraya verebilirler. Bu durumda kullanım hakkının devri değil, yönetim hakkının kullanılması söz konusu olur⁸.

¹ Bu görüş için bkz. Berki, Şakir, Türk Medeni Kanunu'nda Velayetin Küçüğün Şahıs ve Malları Bakımından Şumulu, Ankara 1970, s.67-68.

² Bkz. Akıntürk, Turgut/ Ateş Karaman, Derya, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, İkinci Cilt, İstanbul 2011, s.426, dn.33; Köprülü, Bülent/ Kaneti, Selim; Aile Hukuku, İstanbul 1989, s.254; Oğuzman, M.Kemal/Dural, Mustafa, Aile Hukuku, İstanbul 1998, s.284-285; Velidedeoğlu H. Veldet, Türk Medeni Hukuku, C.2, Aile Hukuku, İstanbul 1965, s.378.

³ Akıntürk/Ateş Karaman, s.426; Ertaş, Şeref: "Yeni Medeni Kanunumuzda Velinin Çocuk Malları Üzerindeki Tasarruf Yetkisi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Özal Sayı 2007, s.392; Egger, August, İsviçre Medeni Kanun Şerhi, Aile Hukuku, C.2/2 Art.252-359, (Çeviren: Tahir Çağa), Ankara 1949, Art. 292/3, s.159; Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona, Aile Hukuku, İstanbul 1993, s.354; Köprülü/ Kaneti, s.254; Oğuzman/Dural, s.284; Velidedeoğlu, s.378.

⁴ Baygın, Cem/ Doğan, Murat, "Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.IX, S.1-2, 2005, s.407; Akıntürk/ Ateş Karaman, s.427; Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku, İstanbul 2012, s.333-334.

⁵ Baktır Çetiner, Selma, Velayet Hukuku, Ankara 2000, s.85; Gürsel, Nurettin, "Çocuk Malları ve Ana Babanın İstifade Hakkı", Adaket Dergisi (AD.), 1949/7, s.985-986; Saymen F. Hakkı/ Elbir, H. Kemal, Türk Medeni Hukuku, C.3, Aile Hukuku, İstanbul 1960, s.383; Velidedeoğlu, s.379.

⁶ Baktır Çetiner, s.85; Gürsel, s.985; Saymen/Elbir, s.383; Oğuzman/Dural, s.285: Yazarlara göre, feragatin çocuğun aleyhine olmaması gerekir. Aynı görüş için bkz. Baygın/Doğan, s.409.

⁷ Akıntürk/Ateş Karaman, s.427; Baygın/Doğan, s.408.

⁸ Karşı görüş için bkz. Gürsel, s.986. Yazar, bu durumda yararlanma hakkının bir kısmının devredilmesinin söz konusu olduğunu belirtmektedir.

Önceki Medeni Kanunun 280. maddesinde⁹ ana ve babanın kullanım hakkının çocuk ergin oluncaya kadar devam ettiği açıkça belirtilmiş olduğundan, ergin olduktan sonra çocuğun kısıtlanması ve velayet altına konulması halinde ana ve babanın kullanım hakkı son bulmaktaydı. Ancak, Türk Medeni Kanununun “*Ana ve baba, kusurları sebebiyle velayetleri kaldırılmadıkça, çocuğun mallarını kullanabilirler*” şeklindeki 354. maddesi, kullanım hakkının sınırı olarak “ergin olma” ifadesine yer vermediğinden, artık ergin olan, ancak kısıtlanması nedeniyle velayet altına alınan çocukların da ana ve baba tarafından malvarlığının kullanılması mümkün olacaktır¹⁰.

Ana ve baba, çocuk mallarını kullanım hakkından birlikte yararlanırlar¹¹. Ana ve babadan birinin ölümü hâlinde, sağ kalan taraf kullanma hakkına sahip olur. Velayet, ana ve babadan kusurları olmaksızın kaldırılabilir, onların yararlanma hakkı devam eder. Buna göre, örneğin, ana ve babanın deneyimsizliği ya da hastalığı nedeniyle velayet hakkının kaldırılması hâlinde, onların çocuk mallarını kullanma hakkı devam eder¹². Buna karşılık, velayet hakkı, çocuğa kötü muamele yapılması, yükümlülüklerin ağır biçimde ihlal edilmesi gibi kusurlu davranışlarla kaldırılırsa, artık ana ve babanın kullanım hakkı da söz konusu olmaz¹³.

Boşanma veya evliliğin butlanı nedeniyle velayet hakkının eşlerden sadece birine bırakılması hâlinde diğer tarafın çocuk mallarını kullanma hakkına sahip olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Öyle ki, bu hâlde velayet hakkının kaybedilmesi, kusurlu bir davranışa değil, ana ve babanın velayet hakkını birlikte kullanmasının mümkün olmamasına dayanır¹⁴. Doktrinde bir görüşe göre¹⁵, velayet hakkı kaldırılan ana veya babaya çocuğun mallarını kullanma

⁹ “Ana babanın velayeti, taksirleri hasebiyle, kendilerinden nez olunmadıkça; rüştüne kadar çocuğun emvalinden intifa hakları vardır” (m.280).

¹⁰ Aksi görüş için bkz. Akıntürk/Ateş Karaman, s.427; Yazarlara göre, çocuk ergin olduktan sonra velayet altına konulurlarsa, ana ve babanın kullanım hakkı son bulur. Kanaatimce, Türk Medeni Kanununun 354. maddesinin açık ifadesi karşısında, velayet kusurlu olarak kaldırılmadıkça, velayet altındaki çocuk ergin olsun ya da olmasın malvarlığının kullanılması mümkün olduğundan, söz konusu görüşe katılmak mümkün değildir. Önceki Medeni Kanunun 280.maddesinin yürürlükte olduğu dönem için bkz. Tekinay, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990, s.492; Oğuzman/Dural, s.285.

¹¹ Bozer, Ali, “Medenî Kanunumuza Göre Ana Babanın Çocuğun Mallarının İdaresinde Haiz Oldukları Serbestinin Hududları”, AÜHF Dergisi, 1952/3-4, s.198; Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 22.4.2010 tarihli ve 2009/3578 E. ve 2010/8083 K.sayılı kararından: “Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanırlar. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hakim, velayeti eşlerden birine verebilir. Velayet boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir. (T.M.K. madde 336) Ana ve baba, velayetleri devam ettiği sürece çocuğun mallarını yönetme hakkına sahip ve bununla yükümlüdürler; kural olarak hesap ve güvence vermezler. (T.M.K. madde 352/1) Ana ve baba, kusurları sebebiyle velayetleri kaldırılmadıkça, çocuğun mallarını kullanabilirler. (T.M.K. madde 354) Velayete ilişkin hüküm 2.4.2007 tarihinde kesinleşmiş olup, davaya konu kira alacağı istemi ise Mayıs-Aralık 2006 dönemine ilişkin olup, o tarih itibarıyla velayetin kullanma hakkı anne ve babaya aittir. Öte yandan Türk Medeni Kanununun 360 ve devamı maddeleri uyarınca açılan bir dava da bulunmamaktadır. İsteğin reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulü usul ve yasaya aykırıdır”. (Kazancı Mevzuat- İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com.tr)

¹² Akıntürk/Ateş Karaman, s.427; Bakır Çetiner, s.85.

¹³ Baygın/Doğan, s. 409.

¹⁴ Oğuzman/Dural, s.286; Baygın/Doğan, s.409.

¹⁵ Bu görüş için bkz.Egger, Art.292/3, s.160; Öztan, Bilge, Aile Hukuku, Ankara 2004, s.474.

hakkı tanımak, uygulamada büyük güçlükler doğurur. Bu nedenle burada sadece velayet hakkına sahip ana veya babaya kullanma hakkı tanımak gerekir. Ancak, velayet hakkına sahip olmayan ana veya babanın ödeyeceği iştirak nafakası belirlenirken, diğer tarafın çocuk mallarını tek başına kullandığı göz önünde tutularak nafaka tutarı düşük belirlenmelidir. Hatta, çocuğun malvarlığının durumu gerektiriyorsa, hâkim, velayet hakkından yoksun tarafın hiç iştirak nafakası ödememesine bile karar verebilmelidir. Diğer bir görüşe göre¹⁶ ise, boşanma veya evliliğin butlanına karar verilmesi nedeniyle velayet hakkının ana veya babadan birine bırakılması hâlinde, Türk Medeni Kanununun 354. maddesi uyarınca kusur söz konusu olmadığından, velayet hakkı kendisinde olmayan ana veya baba, hâkimden, çocuk mallarının kullanma tarzının düzenlenmesini isteyebilir. Kanaatimizce de sadece uygulamada güçlükler yaşanacağı gerekçesiyle söz konusu maddeye uygun düşmeyen bir yorum benimsemesi uygun olmaz. Bu nedenle, ikinci görüş Türk Medeni Kanununun 354. maddesine daha uygundur. Hâkim, Türk Medeni Kanununun 182. maddesi uyarınca¹⁷, velayet hakkına sahip ana veya baba ile diğer tarafın çocuk mallarını hangi şekil ve kapsamda kullanacağını takdir edecektir.

C. KULLANIM HAKKININ KAPSAMI VE İSTİSNALARI

1. Kapsam

Ana ve babanın, çocuk mallarını kullanma hakkı çocuğun sahip olduğu taşınır ve taşınmaz malları, malvarlığının tabii ve medeni semerelerini kapsar. Ancak Türk Medeni Kanununun 357-359. maddelerinde belirtilen çocuk malları üzerinde ana ve babanın kullanım hakkı söz konusu değildir. Bunun yanında Türk Medeni Kanunu ana ve babanın çocuğun gelirleri üzerindeki tasarrufunu özel olarak düzenlediğinden (m.355-356) ve bir takım sınırlamalar getirdiğinden, ana ve baba, tükenebilen kullanımları, ancak söz konu hükümler ve sınırlamalar çerçevesinde yapmak durumundadır. Türk Medeni Kanununun 357-359. maddelerinde ana ve babanın çocuk malları üzerinde sahip oldukları yönetim ve kullanma hakkının istisnaları düzenlenmiştir. Kanun, ana ve babanın kullanım hakkına sınırlama getiren istisnaları, çocuğun serbest malları olarak isimlendirmiştir. Bu istisnalardan iki tanesi kullanım hakkı ile ilgili olup, aşağıda ayrıntılı şekilde açıklanacaktır.

2. İstisnalar

a. Kazandırmalar

Türk Medeni Kanununun 357. maddesine göre, “Ana ve baba, faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılmak üzere ya da açıkça ana ve babanın kullanmaması koşuluyla çocuğa yapılan kazandırmaların gelirlerini kendi menfaatlerine sarfedemezler. Kazandırmada bulunan kişi, kazandırma sırasında açıkça aksini öngörmedikçe, ana ve baba bunlar üzerinde yönetim hakkına sa-

¹⁶ Baktır Çetiner; s.85-86; Baygın/Doğan, s.410; Tekinay, s.491.

¹⁷ Türk Medeni Kanununun 182. maddesi şöyledir: “Mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak bulundukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler. Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. Hâkim, istem hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir”.

hiptir". Bu hüküm uyarınca, çocuğa yapılan kazandırma, faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılması tarzında ise, bu kazandırmanın gelirinin ana ve baba tarafından kendi menfaatlerine sarf edilmesinin engellenmesi için, bu hususun kazandırma sırasında özel olarak belirtilmesi gerekmez. Ancak yapılan kazandırma faiz getiren nitelikte bir yatırım veya tasarruf hesabı değilse, ana ve babanın kendi menfaatlerine kazandırılan gelir üzerindeki kullanımı hakkının engellenmesi için, kazandırmayı yapanın açıkça irade beyanında bulunması gerekir¹⁸. Ana ve babanın kullanmaması için gereken irade beyanının açıkça yapılması arandığından, Borçlar Kanununun 1. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca zımni irade beyanı ile kullanımın engellenmesi mümkün olmayacaktır. Kanun beyanının ne zaman yapılacağını belirtmemişse de bu beyan, en geç kazandırmanın yapıldığı sırada yapılmalıdır¹⁹.

Burada tartışılması gereken bir konu da Türk Medeni Kanunun 357. maddesinde kullanılan "*ana ve baba....kendi menfaatlerine sarfedemezler*" ifadesinin, aynı Kanunun 355. maddesi karşısında ne anlam ifade ettiğidir. Türk Medeni Kanunun 355. maddesine göre, "*Ana ve baba, çocuk mallarının gelirlerini öncelikle çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için; hakkaniyete uyduğu ölçüde de aile ihtiyaçlarını karşılamak üzere sarfedebilirler. Gelir fazlası, çocuk mallarına katılır*". Bu hükme göre, ana ve baba, çocuğun mallarının gelirlerini kural olarak kendi menfaatlerine sarf edemeyeceklerdir. Ana ve baba çocuk mallarının gelirlerini öncelikle çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için, hakkaniyete uygun düştüğü ölçüde de aile ihtiyaçlarını karşılamak üzere sarf edilebilecekler, gelir fazlası ise, ana ve babaya değil, çocuğun mallarına katılacaktır. Bu durumda, Türk Medeni Kanunun 357. maddesi olmasaydı bile, 355. madde uyarınca, çocuğun serbest malları arasında sayılan kazandırmaların gelirleri, ana ve baba tarafından zaten sarfedilemeyecekti. Aslında Türk Medeni Kanununun 357. maddesi, söz konusu kazandırmaların ana ve babanın sadece kendi menfaatine değil, hangi amaçla olursa olsun sarfını engellemek istemiştir²⁰.

Türk Medeni Kanununun hatalı ifadesinin kaynağını, önceki Medeni Kanunda öngörülen düzenlemede aramak gerekir. Gerçekten önceki Medeni Kanunun 281. maddesinde, çocuğun gelirlerinin öncelikle kendi bakım ve yetiştirilmesine sarf edileceği, kalanın ise aile masraflarıyla yükümlü ana ve babaya ait olacağını düzenlenmişti. Aynı Kanunun 282. maddesinde ise, yararlanma hakkının, faize verilmek veya tasarruf hesabı açılmak üzere veya ana ve babanın intifa edememesi şartıyla çocuğa bağışlanan malları kapsamayacağı hükme bağlanmıştı. Türk Medeni Kanununda ise, çocuk gelirlerinin ana ve babaya değil, çocuğa ait olduğu düzenlendiğinden, Medeni Kanunun 357. maddesinde sayılan kazandırmaların gelirlerinin çocuğun menfaatine de olsa harcanamaması gerekir. Bu sebeple, Türk Medeni Kanununun 357. maddesinde yer alan "*ana ve baba....kendi menfaatlerine sarfedemezler*"

¹⁸ Dural/Öğüz/Gümüüş, s.333-334; Ertaş, s.397; Hatemi/Serozan, s. 355; Egger, Art. 294, N.3, s.164;Yazar, yararlanma hakkının kaldırılmasını aynı zamanda yönetim hakkının kaldırılması şeklinde anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Ancak, Türk Medeni Kanununun 357. maddesinin (önceki MK m.282/f.2) yönetim hakkının da açıkça kaldırılması gerektiği yönündeki ifadesi karşısında, bu görüşü katılma olanağı yoktur.

¹⁹ Oğuzman/Dural, s.287.

²⁰ Baygın/Doğan, s.410-411.

ifadesinin kaynak Kanunda olduğu gibi, bu tür kazandırmaların gelirlerinin hiçbir şekilde sarf edilemeyeceği biçiminde anlamak gerekir²¹.

Ana ve baba, faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılmak üzere ya da açıkça ana ve babanın kullanmaması koşuluyla çocuğa yapılan kazandırmaların gelirlerini kullanma hakkına sahip olmasa da kazandırmada bulunan kişi, kazandırma sırasında açıkça aksini öngörmemiş ise, kural olarak, bu mallar üzerinde yönetim hakkına sahip olacaktır²² (TMK m.357/2).

Türk Medeni Kanununun 357. maddesinin ifadesi, söz konusu kazandırmaların bir üçüncü kişi tarafından yapılması gerektiği şeklinde bir izlenim uyandırmaktadır. Ancak, ana babanın çocuk adına faizli yatırım veya tasarruf hesabı açtıkları ya da kendi kullanımları dışında kalmak koşuluyla bir bağışlama yaptıkları durumlarda da söz konusu hükmün uygulanmasına bir engel yoktur²³.

b. Meslek veya Sanat İçin Çocuğa Verilen Mal ve Çocuğun Kişisel Kazancı

Ana baba tarafından, hayatını devam ettirebilmesi yahut deneyim kazanması için bir meslek veya sanatla uğraşan çocuğa kendi mallarından bir kısım verilebilir. Bu mallarla ilgili olarak ana babanın yönetim ve kullanma hakkı tamamen sona erer (TMK m.359/1). Türk Medeni Kanununun bu hükmü, ancak çocuğa meslek ve sanatın icrası için ana ve baba tarafından izin verilmişse uygulanır. Bunun yanında hükmün uygulanması için gerekli olan diğer bir husus da ana ve baba tarafından bırakılacak olan malvarlığının çocuğa ait olması gerekir. Ana ve babanın kendi malvarlığından verdiği mallar için, Türk Medeni Kanunun 359. maddesinin birinci fıkrası uygulanamaz²⁴. Söz konusu hükmün uygulanması açısından, çocuğun, ana ve babası ile birlikte yaşaması ya da ayrı yaşaması önem arz etmez. Bunun yanında ana ve baba, meslek ve sanat icrası için verdiği izni her zaman geri alabilir, bunu belirli bir süre ile sınırlayabilir. Çocuk da bu haktan her zaman vazgeçebilir²⁵.

Çocuğun çalışması sonucunda elde ettiği kişisel kazanç da serbest mallardan olup, bu kazanç üzerinde de ana ve babanın kullanma hakkı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, çalışan çocuk, ana ve babasıyla birlikte yaşıyorsa, ana ve baba ondan kendisinin bakımı için uygun bir katkıda bulunmasını isteyebilir (TMK m.359/2). Önceki Medeni Kanunun 283. maddesinde, küçüğün kazancının yanlarında yaşadığı sürece ana ve babaya ait olduğu, ana ve babanın rızası ile ayrı yaşayan çocuğun kazancını dilediği gibi şekilde tasarruf edebileceği düzenlenmişti. Oysa, Türk Medeni Kanunu çocuğun kazancının kural olarak kendisine ait olduğunu benimseyerek, önceki hükmün tam zıddını benimsemiştir. Çocuğun çalışmasının ne şekilde veya kimin yanında olduğu önemli değildir. Buna göre, çocuğun fikri ya da bedeni bir çalışmasının sonucunda elde ettiği kazanç veya bu kazancın yerine geçen değerler, örneğin iş

²¹ Baygın/Doğan, s.411.

²² Tekinay, s.492; Oğuzman/Dural, s.287.

²³ Baygın/Doğan, s.412; Oğuzman/Dural, s.287; Yazarlara göre, ana ve babanın yaptığı kazandırmalar açısından kullanım hakkından feragat mümkün olsa da, yönetim hakkı aynı zamanda bir yükümlülük olduğundan, ana ve babanın kendi kazandırmaları için yönetim hakkından feragat etmeleri geçerli olmayacaktır. Buna göre, Türk Medeni Kanununun 357.maddesinin ikinci fıkrasının ana ve baba tarafından yapılan kazandırmalar açısından uygulanması mümkün değildir.

²⁴ Saymen/Elbir, s.388-389; Baygın/Doğan, s.413.

²⁵ Egger, Art. 296/N.3, s.171; Hatemi/Serozan, s.354-355.

kazası sonucunda ödenen tazminatlar, iş göremezlik parası vb. çocuğa ait olacaktır²⁶.

II. KULLANMA HAKKININ SONA ERMESİ

Çocuğun veya ana ve babanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi, ana ve babanın kullanma hakkını kendiliğinden sona erdirir²⁷. Velayet hakkı, ana ve babanın kusurları sebebiyle kaldırılırsa, ana ve babanın kullanma hakkı hâkim kararıyla sona erer (TMK.m.354). Her ne kadar Türk Medeni Kanununun 354. maddesinde bu konuda hâkim kararı aranmamış ise de, velayetin kusur sebebiyle kaldırılıp kaldırılmadığı ancak velayeti kaldıran hâkim tarafından takdir edilebilir. Velayeti kaldıran hâkim, eğer ana ve/veya babanın bu konuda kusurları varsa kararında, çocuğun malvarlığı üzerindeki kullanım hakkını da kaldırdığını belirtecektir. Buna göre, örneğin, velayetin aşırı ihmal sebebiyle kaldırılması hâlinde, ana ve babanın yararlanma yetkisi sona erecek iken, ana ve babanın hacir altına alınması halinde velayet hakkı kaldırılırsa, çocuğun mallarının yönetimi vasi tarafından yerine getirilmekle birlikte, kullanım hakkı ana ve babada olacaktır²⁸.

Ana veya babadan sadece birinden velayet hakkı kusur nedeniyle kaldırılmış ise, kullanım hakkı diğerine ait olacaktır (TMK m.348/f.2). Velayetin kaldırılması, mahkeme kararında aksi belirtilmemişse, kural olarak, mevcut ve ileride doğacak tüm çocukları da kapsayacağı için (TMK m.348/f.3), velayetin kusurlu olarak kaldırılması hâlinde, ana ve babanın daha sonra doğacak çocuklarının malvarlığı üzerinde de kullanım hakkı söz konusu olamaz.

Türk Medeni Kanununun 351. maddesinin son fıkrası uyarınca, velâyetin kaldırılmasını gerektiren sebep ortadan kalkmışsa hâkim, re'sen ya da ana

²⁶ Berki, s.75: Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 12.2.2002 tarihli ve 2001/17321 E., 2002/2667 K.sayıli kararından: "Taraflar arasında uyumsuzluk reşit olmayan fakat temyiz kudretini haiz bulunan işçiye ödenen izin ücretinin ve aylık ücretlerin geçerli sayılıp sayılmayacağı konusunda toplanmaktadır. Mahkemece davacı küçüğe yapılan bu tür ödemelerin geçerli olmadığı görüşü benimsenmiştir. 1.1.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 359. maddesinde bu sorunu kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde çözüme bağlamıştır. "Meslek ve sanat için verilen mal ve kişisel kazanç" başlık 359. maddede "Ana ve baba tarafından bir meslek veya sanat ile uğraşması için çocuğu kendi malından verilen kısmı veya kendi kişisel kazancının yönetimi ve bunlardan yararlanma hakkı çocuğa aittir." biçiminde kurala yer verilmiştir. Önceki Medeni Kanunumuzun 269. ve 16. maddelerinin yorumundan da aynı sonuca varılması gerekir. Gerçekten anılan Kanun "Velayet altındaki çocuk, ehliyet itibarıyla vesayet altındaki kimse gibidir. Vesayet altında bulunan kimsenin idari muamelata iştiraki müstesna olmak üzere vasi marifetiyle temsile müteallik hükümler, veli hakkında da tatbik olunur. Bir borç iltizam eden çocuk, kendi malından ödemekle mükelleftir. Bu hususta ana ve babanın; çocuğun malları üzerinde haiz oldukları idare ve intifa haklarına bakılmaz " şeklindeki düzenleme ile çocuğun ehliyeti özel şekilde kurallara bağlanmıştır. Yine önceki Medeni Kanunun 16. maddesinde de bu düzenlemeye uygun şekilde mümeyyiz bulunan küçükler ile mahcurlar kanuni mümessillerinin rızaları olmadıkça bizzat kendi tasarrufları ile iltizar edemezler" kuralı yer almıştır. Somut olayda davacı işçi küçük olmakla birlikte velisinin izniyle çalışmaya başladığına göre veli tarafından hak kazandığı ücretleri tahsil etme yetkisinin verildiği kabul edilmelidir. Böyle olunca yapılan ödemeler dikkate alınarak gerekli mahsuplar yapılmak suretiyle hüküm kurulmalıdır. SONUÇ: Temyiz olunan kararın yukarıda yazılı sebepten (BOZULMASINA), peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine, 12.2.2002 gününde oybirliğiyle karar verildi" (Kazancı Mevzuat- İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com.tr).

²⁷ Baygın/Doğan, s.413; Hatemi/Serozan, s.354.

²⁸ Velayetin kaldırılması sebepleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Baktır Çetiner, s.89 vd.

veya babanın istemi üzerine velâyeti geri vereceği için, velayet daha önce kusura olarak kaldırılmış olsun ya da olmasın, kullanım hakkı tekrar geri gelecektir²⁹.

Belirtmek gerekir ki, önceki Medeni Kanunun 280. maddesinde yer alan yararlanma hakkının çocuğun ergin olmasına kadar devam edeceği hükmü, Türk Medeni Kanununun kullanım hakkını düzenleyen 354. maddesinde yer almadığından, çocuğun ergin olması ancak kısıtlanması sebebiyle tekrar velayet altına konulması halinde kullanma hakkı da devam edecektir.

Burada son olarak, evlat edinilen çocuğun malvarlığı üzerinde ana ve babanın kullanma hakkının devam edip etmediğine değinmek gerekir. Önceki Medeni Kanunun 257. maddesinin birinci fıkrasında, “*Evlat edinme akdinden evvel yapılmış resmi bir senet ile, nesebi sahîh çocukların mirasçılık hakkına ve ana babanın çocukların malları üzerindeki haklarına dair olan mevaddı kanuniyeye muhalif hükümler kabul edilebilir*” hükmü yer almaktaydı. Bu hüküm uyarınca, evlat edilen çocuğun velayeti evlat edinene geçse bile, çocuğun malvarlığı konusunda, evlat edinme sözleşmesi öncesinde yapılacak resmi bir anlaşmayla ana ve babanın çocuğun malvarlığı üzerindeki kullanma ve yönetim hakkı devam edebilmekteydi. Böyle bir anlaşma yoksa, evlatlık ilişkisinin kurulmasıyla kullanım hakkının da sona erdiği kabul edilecekti. Türk Medeni Kanununun evlat edinmenin hükümlerini düzenleyen 314. maddesinde ise, böyle bir istisnaya yer verilmemiş, evlatlık ilişkisinin kurulmasıyla ana ve babaya ilişkin hak ve yükümlülüklerin evlat edinene geçeceği belirtilmiştir. Buna göre, evlatlık ilişkisinin kurulmasıyla ana ve babanın velayet hakkı ve çocuğun malvarlığı üzerindeki kullanma hakkı da evlat edinene geçeceğinin kabulü gerekir.

SONUÇ

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, ana ve babanın çocuk mallarından yararlanma ve çocuk mallarının gelirini sarfetme haklarında, yürürlükten kalkan 743 sayılı Medeni Kanuna nazaran önemli değişiklikler getirmiştir. Önceki Medeni Kanunun 280. maddesinde, ana babaya çocuk mallarından yararlanma hakkı tanınmış ve bu hak, maddenin lafzî ifadesinde intifa hakkı şeklinde düzenlenmiştir. Türk Medeni Kanununun 354. maddesinde ise, bu hakkın yararlanma değil, kullanma hakkı olduğu kabul edilmiştir. Böylece ana ve babanın, çocuk mallarından artık yararlanma hakkı ortadan kaldırılmıştır. “Kullanma hakkı” ifadesi ile, söz konusu hakkın intifa hakkı ile karıştırılma ihtimali de ortadan kalkmıştır.

Ana ve babanın çocuk mallarını kullanma hakkı, kendine özgü, aile hukuku kaynaklı bir mutlak haktır. Bu hak, ana ve babanın velayet hakkı kusura ile kaldırılmış olmadıkça devam edecektir. Önceki Medeni Kanunun 280. maddesinde yer alan yararlanma hakkının çocuğun ergin olmasına kadar devam edeceği hükmü, Türk Medeni Kanununun kullanım hakkını düzenleyen 354. maddesinde yer almadığından, çocuğun ergin olması, ancak kısıtlanması sebebiyle tekrar velayet altına konulması halinde yönetim hakkı gibi, kullanma hakkının da devam edeceği kabul edilmelidir.

Ana ve babanın, çocuk mallarını kullanma hakkı çocuğun sahip olduğu taşınır ve taşınmaz malları, malvarlığının tabii ve medeni semerelerini kapsar.

²⁹ Önceki Medeni Kanunun 276. maddesinin ikinci fıkrasında, velayetin kaldırılması hâlinde bir yıl geçmedikçe, velayetin iade edilmesinin mümkün olmadığı düzenlenmişti. Türk Medeni Kanununda velayetin iadesi için böyle bir yasak süresi öngörülmemiştir.

Ancak, faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılması tarzında çocuğa yapılan kazandırmalar üzerinde kullanma hakkı söz konusu olmaz (TMK m.357). Türk Medeni Kanunun 355. maddesine göre, ana ve baba, çocuğun mallarının gelirlerini kural olarak kendi menfaatlerine sarf edemeyeceklerinden, Türk Medeni Kanununun 357. maddesinin, sadece ana ve babanın kendi menfaatlerine değil, hiçbir şekilde söz konusu kazandırmaların sarfedilmesini engellemek istediği şeklinde anlaşılmalıdır.

Ana baba tarafından, hayatını devam ettirebilmesi yahut deneyim kazanması için bir meslek veya sanatla uğraşan çocuğa kendi mallarından bir kısım verilmesi hâlinde, bu mallarla ilgili olarak ana babanın yönetim ve kullanma hakkı tamamen sona erer (TMK m.359/1). Çocuğun veya ana ve babanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi, ana ve babanın kullanma hakkını kendiliğinden, velayet hakkının ana ve babanın kusurları sebebiyle kaldırılması hâlinde ise, hâkim kararıyla sona erer (TMK.m.354).

KAYNAKÇA

- Akıntürk, Turgut/ Ateş Karaman, Derya: Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, İkinci Cilt, İstanbul 2011.
- Baktır Çetiner, Selma: Velayet Hukuku, Ankara 2000.
- Baygın, Cem/ Doğan, Murat: "Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.IX, S.1-2, 2005.
- Berki, Şakir: Türk Medeni Kanunu'nda Velayetin Küçüğün Şahıs ve Malları Bakımından Şumulu, Ankara 1970.
- Bozer, Ali: "Medenî Kanunumuza Göre Ana Babanın Çocuğun Mallarının İdaresinde Haiz Oldukları Serbestinin Hududları", AÜHF Dergisi, 1952/3-4.
- Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku, İstanbul 2012.
- Egger, August: İsviçre Medeni Kanun Şerhi, Aile Hukuku, C.2/2 Art.252-359, (Çeviren: Tahir Çağa), Ankara 1949.
- Ertas, Şeref: "Yeni Medeni Kanunumuzda Velinin Çocuk Malları Üzerindeki Tasarruf Yetkisi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Özal Sayı 2007.
- Gürsel, Nurettin: "Çocuk Malları ve Ana Babanın İstifade Hakkı", Adaket Dergisi (AD.), 1949/7.
- Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona: Aile Hukuku, İstanbul 1993.
- Köprülü, Bülent/ Kaneti, Selim: Aile Hukuku, İstanbul 1989.
- Oğuzman, M.Kemal/Dural, Mustafa: Aile Hukuku, İstanbul 1998.
- Öztan, Bilge: Aile Hukuku, Ankara 2004.
- Saymen F. Hakkı/ Elbir, H. Kemal: Türk Medeni Hukuku, C.3, Aile Hukuku, İstanbul 1960.
- Tekinay, Selahâttin Sulhi: Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990.
- Velidedeoğlu H. Veldet: Türk Medeni Hukuku, C.2, Aile Hukuku, İstanbul 1965.